

nu slobodu, smešta je u određeni sistem, u kome ona ne protivureči drugim pesmama iako se od njih razlikuje (recimo na relaciji pagansko-hrišćansko).

Ni odnos građanskog i patrijarhalnog morala (u Jastrebićevom pogovoru se govori o sukobu dve vizije sveta: građansko-crkvene i govedarsko-seljačke, oličene u sukobu mitropolita Stratimirovića i Vuka) prema usmenim erotskim pesmama nije sasvim pojednostavljeno za i protiv. Patrijarhalno društvo imalo je svoju normu ponašanja i svoj odnos prema erotskom, prema tome i svoj način poetskog govora o tome; građansko društvo ograničavalo je slobodu ispoljavanja erotskog na drugi način (koji nije identičan načinu jednog čoveka, pa makar to bio i Stratimirović), ali ono nije sasvim jednostavno odbacivalo erotsko usmeno pesništvo, a anatema mitropolitova nad Vukovim delom nije argument u raspravi o odnosu građanskog i patrijarhalnog prema erotskom. Čini se čak da je usmena erotska pesma, i to ona pre i više od drugih usmenih tvorevina, bila poznata i prihvatana u jednom delu građanske kulture, u onoj pojavi srpske književnosti koja se obično označava terminom građansko pesništvo XVIII i početka XIX veka. U rukopisnim zbornicima građanskog pesništva beležene su i usmene pesme, neretko i one erotske sadržine, odnosno građanska lirika nastajala je i oponašanjem (jezičkim, stilskim i tematskim) usmene erotske poezije.

Crven ban je zbirka ambicioznih namera, ali ne naročito velikih dimenzija; to je knjiga koja može da bude podsticajna za menjanje nekih mišljenja o usmenoj poeziji, ali je nedovoljna za šira razmatranja i nepouzdana za zaključivanje, knjiga koja može biti zanimljiva za čitanje, ali uz rizik da se na osnovu nje stvori jedna pojednostavljena i uprošćena slika o usmenom pesništvu.

Marija Kleut

Kudilja i vreteno. Erotske narodne pjesme, Priredio i pogovorom popratio Igor Mrduljaš, Znanje, Zagreb 1980, 168 str.

Kudilja i vreteno je zbirka od stotinu četrdeset i tri erotske narodne pesme, kako je i u podnaslovu naznačeno. Poređenje sa **Crvenim banom**, knjigom iste sadržine, nameće se samo po sebi. U knjizi **Kudilja i vreteno** mogu se naći pesme slične onima publikovanim u **Crvenom banu** u celosti (varijante) ili u pojedinih poetskim elementima, prvenstveno u metaforičkom sistemu i fondu formula i formulativnih izraza. Obe su knjige metaforički naslovljene jezičkim izrazom usmenog pevača, a njihova je pojava omogućena izmenom društvenog odnosa prema erotskom uopšte, pa i prema usmenom erotskom pesništvu, o čemu Igor Mrduljaš duhovito piše u pogovoru »Kudilja i vreteno — sjenovito mjesto narodnog pjesništva«. Obe knjige, svaka na svoj način, utiču na izmenu gledanja na usmeno lirsko pesništvo kao uzdržano i stidljivo.

Ovim se moguće analogije između dveju zbirki iscrpljuju i čini se da **Kudilju i vreteno** nije uputno »usporediti s analognom zbirkom Vuka Karadžića **Crven ban**«, iako se u recenziji na omotu knjige nudi ovakva mogućnost. Radi se, zapravo, o različitoj prezentaciji usmenih erotskih pesama i o dva različita izdavačka poduhvata, kojima je zajednička jedino namena — širokoj čitalačkoj publici.

Kudilja i vreteno je jedna, dosad nepoznata, a sad publikovana rukopisna pesmarica (pod onim što se naziva **Crven ban** i **Osobite pjesme i poskočice** kriju se različiti zapisi vači i više beležnica, koje pripadaju različitom vremenu i različitim geografskim prostorima). Njen prvi vlasnik i prepisivač, neidentifikovana ličnost skrivena pod potpisom Šjor Niko L. Hamburg, ostavio je na talijanskom belešku koja kazuje ponešto o istorijatu pesmarice:

»Ovu zbirku prepisah **povjerljivo** iz jednog primjerka rukopisa koji mi je došao do ruku u Splitu (držim,

godine 1887. ili 1888.), a nakratko mi ga je stavio na raspolaganje jedan od braće Ostojića iz Poblja (ne sjećam se točno koji od trojice), sjećam se jedino da mi je rekao kako je ove pjesme sakupio iz živoga govora... naroda poznati hrvatski pisac Kukuljević.«

Sporno je da li punu veru treba pokloniti svedočenju (iz druge ruke, uostalom) da je pesmarica o kojoj je reč prepis iz zapisa Ivana Kukuljevića Sakcinskog. Međutim, bez obzira na to ko je pesme beležio, a ko ih je prepisivao, beležnicu je ovu bilo vredno izdati. Ponajpre stoga što se radi o relativno velikoj zbirci usmenih pesama erotske sadržine, dakle o onim pesmama koje su bile prevedane u razmatranjima usmene književnosti, a očito živo prisutne u životu, a zatim stoga što se radi o dobroj zbirci. Čitalac se, ako nema predrasuda prema ovoj vrsti pesništva, odnosno ako ne odbacuje unapred erotsko kao temu poezije, ne može oteti utisku da je pesme iz **Kudilje i vretena** beležio znalac koji, birajući erotsko za privatnu upotrebu ili za čitanje u najužem društvu, nije zanemarivao poetsko.

Marija Kleut

Ju. G. Kruglov, Russkie svadbene pesni,
Vysšaja škola, Moskva 1978, 216 str.

Osnovna je zadaća ove knjige da uvede zainteresiranog čitatelja u suvremeno stanje proučavanja svadbene folklorne pjesništva. U prvom, teoretskom dijelu, autor analizira žanrovsko-poetičke osobitosti svadbene folklorne i pokazuje mjesto svadbene pjesama među drugim žanrovima svadbene poezije, u drugom dijelu knjige nalazi se mala antologija svadbene pjesama, odabranih iz različitih žanrova svadbene folklorne pjesništva pogodnih, prije svega, za poetsku analizu.

Osnovno polazište Krugovljeve analize jest termin »svadbene pjesme«,

koji označava višežanrovsku pojavu. U svadbenom folklornom pjesništvu, navodi autor, moguće je izdvojiti pet tipova svadbene pjesama: pohvalne (**veličal'nye**), pokudne (**koril'nye**), svadbene lirske pjesme, naricaljke (**pričitanija**) i govori i zdravice (**prigovory**). Pohvalne i pokudne pjesme same su po sebi obredne pjesme; naricaljke, govori i zdravice i lirske svadbene pjesme čine sastav svadbene obredne lirike; izuzimajući zdravice koje se javljaju kao stihovani žanr, svi ostali su stihovano-glazbeni žanrovi; naricanja i govori i zdravice pripadaju i dramskom pjesništvu. Autor dalje naglašava da su tri žanra aktualna za svadbe 19. i 20. stoljeća: pohvalne, pokudne i lirske svadbene pjesme, a dva žanra: zaklinjanja i pravno-običajne pjesme, prisutna su povijesno u svadbenom folklornom pjesništvu i izrazito se razlikuju među sobom.

U određivanju žanra svadbene pjesme, Kruglov smatra da veliko značenje ima analiza njezine dominantne funkcije, poetskog sadržaja, kompozicije i umjetničkih sredstava. To su ujedno i odrednice Krugovljeve analize.

Znamo da se na svadbi prepleću tuga i bol s radošću i veseljem, te stoga moraju doći do izražaja i drugi žanrovi koji nemaju izravne veze sa svadbom. Kruglov smatra da je takvo shvaćanje nesvadbene pjesme kao svadbene, nastalo vjerojatno zbog toga što su se na nekim mjestima posebne pjesme, nemajući ni po sadržaju ni po poetici ništa zajedničko sa svadbom, samim izvodiocima učinile po upotrebi svadbene. Istraživači, ne obraćajući pažnju na žanrovski sastav svadbene poezije, često su joj pripisivali ono što joj ne pripada. Kruglov navodi primjer pjesama u kolu (**horovodne pesni**).

Na taj način, u jednom slučaju samo zato što se pjesme izvode na svadbi, određuju se kao svadbene, a u drugom — na osnovi samo opće tematike, u svadbene pjesme ubrajaju se i one koje se nisu nikada pjevale na svadbi.